

Programma

vr 19 mei '23 / 20:00 / Concertzaal

Piotr Anderszewski piano

Johann Sebastian Bach 1685-1750
Partita nr. 6 in e BWV 830 (1725)

- Toccata
- Allemande
- Corrente
- Air
- Sarabande
- Tempo di gavotta
- Gigue

Karol Szymanowski 1882-1937
Mazurka's opus 50 (1924-1925)

- nr. 3: Moderato
- nr. 7: Poco vivace. Tempo oberka
- nr. 8: Moderato (non troppo)
- nr. 5: Moderato
- nr. 4: Allegramente, risoluto

pauze

Piotr Anderszewski behoort tot de pianisten 'die de noten van Bach op superieure wijze beheersen, een fenomenaal inzicht hebben in de structuur van de partituur, de dynamiek louter en alleen in dienst stellen van die structuur, en een beheersing van het ritmische verloop tonen die een ijzeren tempovastheid verbindt aan een welhaast swingend gevoel voor souplesse.' – Siebe Riedstra in Opus Klassiek

Biografie

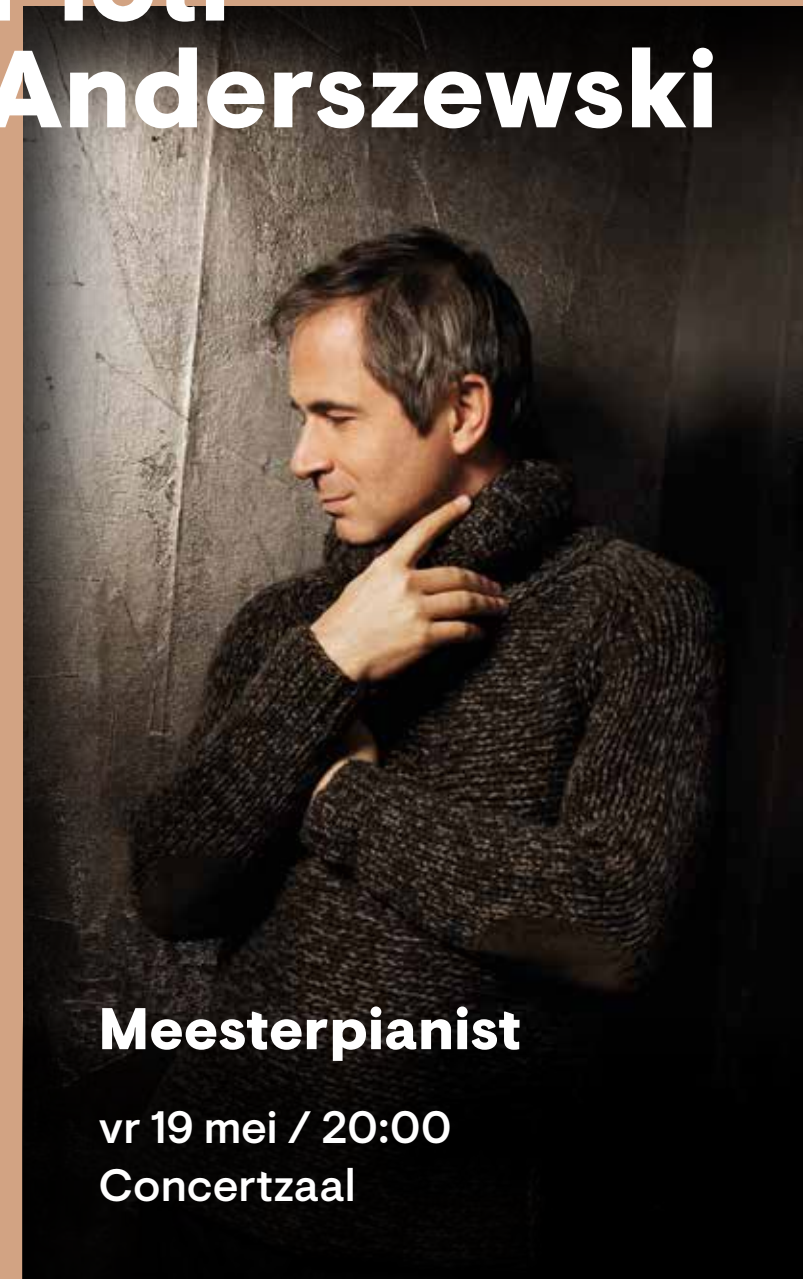
De Pools-Hongaarse pianist Piotr Anderszewski (Warschau, 1969) studeerde aan de conservatoria van Lyon en Straatsburg, aan de University of Southern California en de Chopin Academy in Warschau. Hij wordt beschouwd als een van de meest vooraanstaande musici van zijn generatie. Hij geeft geregeld recitals in concertzalen als het Wiener Konzerthaus, de Philharmonie in Berlijn, de Londense Wigmore Hall, Carnegie Hall in New York, het Théâtre des Champs-Élysées en het Concertgebouw in Amsterdam. Als solist heeft hij opgetreden met onder meer de Berliner Philharmoniker, de Staatskapelle Berlin, het London Symphony Orchestra, het NHK Symphony in Tokio, het Philharmonisch Orkest van Warschau, het Koninklijk Concertgebouworkest en het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Ook als 'dirigerend pianist' heeft Anderszewski een reputatie opgebouwd. Hij werkte in die hoedanigheid met onder meer de solisten van de Berliner Philharmoniker, het Scottish Chamber Orchestra, het Chamber Orchestra of Europe en Camerata Salzburg.

Sinds 2000 verschijnen cd's van Piotr Anderszewski bij Warner Classics/Erato. Zijn eerste opname voor dit label betrof Beethovens *Diabelli-Variaties*, waarmee hij een aantal prijzen in de wacht sleepte. Tegelijkertijd verscheen een film die Anderszewski maakte met regisseur Bruno Monsiegeon over zijn bijzondere relatie met deze compositie. Met dezelfde regisseur maakte hij *Unquiet Traveller* (2008), een bijzonder kunstenaarsportret waarin zijn bespiegelingen over muziek, het geven van concerten en zijn Pools-Hongaarse roots zijn vastgelegd. In 2016 kroop Anderszewski zelf achter de camera om zijn relatie met zijn geboortestad Warschau te onderzoeken. Dit leidde tot de film *Je m'appelle Varsovie*.

Anderszewski's cd-opnamen van Bachs *Partita's* (nrs. 1, 3 en 6) en werken voor piano solo van Szymanowski werden genomineerd voor een Grammy. Zijn cd met Bachs *Engelse Suites* (nrs. 1, 3 en 5) werd in 2015 bekroond met een Gramophone Award en een ECHO Klassik. In 2021 ontving hij een Gramophone Award voor zijn cd met een selectie van *Preludes en Fuga's* uit Bachs *Wohltemperierte Klavier II*.

Voor zijn interpretatie van muziek van Karol Szymanowski ontving Piotr Anderszewski de Szymanowski Prijs. De Royal Philharmonic Society verleende hem de onderscheiding 'Best Instrumentalist' voor concerten die hij in Engeland had gegeven als solist met het Royal Philharmonic Orchestra. Eerdere prijswinnaars in deze categorie waren Murray Perahia, Itzhak Perlman en Andras Schiff. Ook werd hem de Gilmore Artist Award toegekend voor zijn 'truly extraordinary talents'.

Piotr Anderszewski

Meesterpianist

vr 19 mei / 20:00
Concertzaal

Programmatoelichting

Vermaak voor gevorderden

‘Gemaakt voor het plezier van liefhebbers, door Johann Sebastian Bach.’ Deze woorden staan op het titelblad van Bachs zes partita’s (synoniem voor suites), die in 1731 gezamenlijk werden uitgegeven als *Clavier-Übung I*. Met het opschrift is Bach eigenlijk te bescheiden; de partita’s zijn stuk voor stuk schitterende werken, die bijzonder hoge eisen aan de uitvoerder stellen. Waarschijnlijk naar het model van Johann Kuhnau (1660-1722), die eerder zeven partita’s publiceerde, beloofde Bach na zijn vijfde partita dat er nog twee zouden volgen. Uiteindelijk verscheen er alleen nog een zesde en ging het plan voor het vervolg op in het *Italiaans Concert* en de *Ouverture in Franse Stijl*, die samen *Clavier-Übung II* vormen. Uit de naam *Clavier-Übung*, ook naar Kuhnau’s voorbeeld, blijkt dat Bach zijn stukken vermoedelijk met een pedagogisch doel heeft geschreven. Hoewel de meeste partita’s de gebruikelijke allemande, corrente/courante, sarabande en gigue bevatten, is Bach veel vrijer met de vorm omgegaan dan in zijn Engelse en Franse suites. Zo komen in de partita’s onder meer een scherzo, een capriccio en een burlesca voor. Met deze dansen, elk met een eigen karakter, verruimde Bach zijn expressiemogelijkheden aanzienlijk. De *Zesde Partita* opent met een toccata, met in het begin het statige ritme van de Franse ouverture. De rijk versierde, soms dramatische melodieën in de sarabande en allemande vormen het hart van de partita. Ze worden van elkaar

Landschap in het Tatragebergte (jaren 1890) door de Poolse schilder Tadeusz Popiel (1863-1913)

gescheiden door een corrente en een zangerige air (aria). In het afsluitende deel heeft Bach een indrukwekkend contrapunt geschreven in de context van een dans met een volks karakter – de gigue is voortgekomen uit de Ierse jig.

De mazurka van de twintigste eeuw

Je zou hem de opvolger van Frédéric Chopin kunnen noemen: Karol Szymanowski. Eerst met zijn preludes en daarna met zijn mazurka’s heeft hij zich duidelijk laten inspireren door zijn illustere landgenoot. Beiden wilden een typisch Poolse stijl in de klassieke muziek ontwikkelen. Chopin werd hierbij gedreven door heimwee na zijn vertrek naar Frankrijk, Szymanowski door zijn kennismaking met de Goralen. Dat zijn de bewoners van Podhale, een bergachtige streek in het zuiden van Polen, aan de voet van het Tatragebergte. ‘Hun muziek, dans en architectuur ervaar ik heel persoonlijk, ik heb hun cultuur in het diepst van mijn ziel opgenomen’, schreef hij daar zelf over. Szymanowski schreef zijn mazurka’s echter al vijf jaar voor zijn verhuizing van Warschau naar Podhale. Ze tonen aan dat het nationalisme al langer borrelde bij Szymanowski. De verschillen tussen de mazurka’s van Chopin en die van Szymanowski zijn net zo duidelijk als de overeenkomsten. De driedelige maatsoort, het gepunteerde ritme, de variaties in het tempo en de ABA-vorm, waarin het begin aan het einde weer terugkomt, zijn de voornaamste overeenkomsten. Terwijl de mazurka’s van Chopin echter een schoolvoorbeeld van romantische pianomuziek vormen, klinkt in het werk van Szymanowski duidelijk de twintigste eeuw. Sommige mazurka’s, zoals opus 50, nummer 3, zijn niettemin zangerige stukken. Andere zijn wat ruwer, zoals nummer 4. In deze mazurka verraden staccato noten en felle akkoorden de invloed van de energieke volksmuziek van de Goralen.

Romantische twaalftoonsmuziek

Waarom Anton Webern zijn enige gepubliceerde werk voor piano solo *Variaties voor piano* heeft genoemd, zullen we waarschijnlijk nooit zeker weten. Alleen het derde deel bestaat duidelijk uit een thema met variaties. Toen Webern dit deel had voltooid, nog vóór de andere delen, schreef hij er zelf over: ‘dit deel is een variatiedeel, het geheel zal een soort suite zijn’. In die suite zijn alle drie de delen op de twaalftoonsreeks gebaseerd, waarin alle noten uit de chromatische toonladder in een vaste volgorde één keer voorkomen. In het eerste deel gebruikt Webern de originele reeks tegelijkertijd met de zogenaamde ‘kreeft’ ervan (dezelfde reeks van achter naar voren) en geeft hij de reeks ook een interne symmetrie. In het tweede deel laat Webern ieder stijgend interval ook dalend voorkomen en andersom (‘inversie’). Webern’s complexe puzzels met de reeks en zijn uitspraak ‘voor mij is een werk voltooid als alle twaalf tonen van de reeks hebben geklonken’ hebben zijn reputatie onder romantisch ingestelde luisteraars geen goed gedaan. Toch was Webern veel meer dan alleen een intellectueel. ‘Speel met enorme intensiteit en fanatisme’, zei Webern tegen pianist Peter Stadler, die de première van de variaties zou spelen en maandenlang intensief door de componist werd klaargestoomd. Bovendien is in de *Variaties voor*

piano veel meer te horen dan alleen de twaalftoonsreeks. Plotselinge contrasten tussen hard en zacht, de precieze articulatie en de extreme registers in vooral het tweede deel maken het werk spannend. Bovendien zei Webern zelf: ‘het gaat niet om hoe een stuk gemaakt is, maar om hoe het gespeeld wordt’.

Beethovens innerlijke strijd

Beethovens laatste drie pianosonates laten een ‘andere’ Beethoven horen: geen heroïek, niet het grote gebaar, maar subtiliteit en introspectie. Gebaseerd op het innerlijke, het enige dat Beethoven in zijn late jaren nog in staat stelde muziek te ervaren. Terwijl Beethoven zelf de grootste problemen moest zien te overwinnen – zijn gezondheid was zwak en zijn gehoor was vrijwel volledig verdwenen – begint zijn *Sonate nr. 31* vriendelijk, ‘con amabilità’. Uitgerekend Beethoven lijkt ons mede te delen dat het allemaal wel goed komt. Dat is anders in het tweede deel. Met een gejaagd tempo en wanhopige uitroepen lijkt het wel of hij probeert toch nog iets te horen. Beethoven geeft het nijldige karakter een cynische ondertoon door twee volksliedjes in het deel te verwerken: ‘onze kat heeft kittens gekregen’ en ‘ik ben een losbandige sloeber en jij ook’. Een beetje zelfspot kan geen kwaad, lijkt hij te hebben gedacht.

In het laatste deel maakt de humor plaats voor diepe ernst. Een aangrijpende melodie in het begin, het ‘Klagender Gesang’, zou zomaar over zijn eigen leven kunnen gaan. In de daaropvolgende fuga verandert de sfeer, maar de klaagzang keert terug, nu zelfs ‘ermattet, klagend’ (vermoeid en klagend). Met negen keer achter elkaar een grommend, verbeterd akkoord baant Beethoven zich opnieuw een weg naar een fuga, waarvan het thema de omkering is van het thema van de eerdere fuga. ‘Nach und nach wieber auflebend’ breekt de zon door en uiteindelijk horen we een krachtig einde.

© Bart de Graaf

Vooruitblik

Marco Beasley & Franco Pavan

Liederen van passie en wanhoop

Marco Beasley is dé man van het Italiaanse renaissancelied. Zijn stem en charisma zet hij dit keer in voor liederen vol elegant verklankte wanhoop. Zijn metgezel is snarentovenaar Franco Pavan.

zo 28 mei / 16:00 / Nieuwe Kerk

Marco Beasley © Priska Ketterer, Luzern